

Klimat- och näringsdepartementet

Tillfälliga undantag från fridlysningsbestämmelser vid omhändertagande av stormskadad skog (Ert dnr KN2026/00535)

Sammanfattning

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) bekräftar behovet av att skyndsamt omhänderta den stormfällda skogen. Nyligen genomförda inventeringar visar att barkborrepopulationen inom stormskadeområdet är såpass stor att det finns betydande risk för skador.

SLU är dock kritisk till det föreliggande förslaget då det saknas väsentlig information, exempelvis hur processen ska genomföras, t.ex. avseende anmälningsplikt och huruvida Skogsstyrelsens granskning ska gälla alla anmälningar.

Det saknas också en tydlig definition av vad som avses med stormskadad skog. SLU vill poängtera att listan över arter i förslagets bilaga 4, som har lyfts som undantag, förutsätter att det enbart är skadade träd samt enstaka träd utan skada som ska avverkas och omhändertas.

SLU saknar ett resonemang kring sekundära effekter, såsom påverkan på marken från skogsmaskiner. SLU rekommenderar att Skogsstyrelsen skriver in hänsyn och rimliga begränsningar när det gäller sekundära effekter på störningskänsliga arter.

Listan i bilaga 4 behöver omarbetas eftersom den innehåller flera arter som enligt SLU:s bedömning inte finns i det aktuella området samtidigt som andra skyddsvärda arter saknas på listan. (Se specifika synpunkter nedan.)

Övergripande synpunkter

De inventeringar som nyligen gjorts av granbarkborre bekräftar behovet av att snabbt omhänderta den nu aktuella stormskadade skogen. Som tillägg till remisspromemorians beskrivning av skaderisker i stormfällningsområdet, särskilt av

granbarkborre, kan SLU referera till nyligen sammanställda undersökningar i det aktuella området. Vid barkborrefångster från Siljansfors (som ligger inom stormskadeområdet) under 2025 konstaterades ca 20 000 granbarkborrar per mätområde (hyggen). Ett erfarenhetstal är att ca 10 000 barkborrar per mätområde innebär betydande risk för angrepp på levande träd.

SLU:s bedömning är därför att barkborrepopulationen inom stormskadeområdet är såpass stor att det finns betydande risk för skador och att det därför är angeläget att snabbt forsla ut stormskadade granar i enlighet med förslaget. Riskerna är särskilt stora om sommaren 2026, och somrarna därefter, skulle visa sig bli varma och torra.

Samtidigt finns det inom universitetet kritik till förslaget bl.a. för att det saknas tydlig information om hur processen ska genomföras, exempelvis om alla uttag måste anmälas och om Skogsstyrelsen ska granska alla anmälningar.

SLU bedömer vidare att det är otydligt hur hänsynen enligt 30§ i Skogsvårdslagen kommer att hanteras. Eftersom man inte är tvungen att ta någon hänsyn till nationellt fridlysta arter så borde intrångsnivån kunna läggas på rent skoglig hänsyn. Detta inkluderar exempelvis förbud att plocka ner möjliga evighetsträd, skydd för boträd, högstubbar och hålträd, skyddszoner mot vattendrag och bergbranter. Information kring hur detta är tänkt att hanteras framgår inte av förslaget.

Det framgår inte heller exakt vad som avses med stormskadad skog; om det bara är de fällda träden eller även stående träd i beståndet. Listan över arter som har lyfts som undantag i förslaget förutsätter att det enbart är skadade träd samt även enstaka träd utan skada som ska avverkas och omhändertas. SLU bedömer att en korrekt bedömning av vilka träd som bör tas ut och vilka som bör sparas inte kan göras utan att arbetet föregås av en inventering. Om en inventering av säkerhetsmässiga eller på grund av tidsbrist inte kan genomföras behöver listan över undantag utökas och gälla fler arter än de som nu är föreslagna.

SLU saknar resonemang kring sekundära effekter, såsom påverkan på marken från skogsmaskiner och arter som där kan påverkas negativt. SLU rekommenderar att Skogsstyrelsen skriver in hänsyn och rimliga begränsningar när det gäller störningskänsliga arter. Det finns en del arter som gynnas av flikiga bryn så det vore olyckligt om det i samband med uttaget även snyggas till beståndsgränser, tar ut stormfällt gagnvirke i skyddszoner inklusive lite extra för att komma åt. Generellt behöver uttagen göras på så sätt att det minimerar störningen.

För att begränsa negativ påverkan på biologisk mångfald bör undantagen begränsas till grandominerad skog (där fördröjd uppbearbetning av stormfällda träd kan utgöra en risk). Inga undantag från hänsyn till fridlysta arter bör medges för platser där fynd av sådana arter finns dokumenterade sedan tidigare, exempelvis genom observationer rapporterade i Artportalen.

SLU vill betona att om man inte iakttar hänsynsreglerna kan uttaget av stormfälld skog vara ett mycket hårt slag mot biologisk mångfald i det utpekade området.

Specifika synpunkter

SLU:s specifika synpunkter gäller bilaga 4, dvs. listan över arter som refereras i den föreslagna skrivningen 13 b § i artskyddsförordningen (2007:845).

Avseende däggdjur bedömer SLU att inga arter utom fladdermöss påverkas inom området förutsatt att hänsyn tas.

Fladdermöss

Uttag av stormfälda träd är inget problem för fladdermöss. Men om det även tas ut levande träd eller träd med löst sittande bark kan detta påverka flera arter negativt.

SLU påpekar att de två arter som listas i förslaget inte finns i området och kan strykas, men följande arter behöver det tas hänsyn till:

- dvärgpippistrell (*Pipistrellus pygmaeus*)
- trollpipistrell (*Pipistrellus nathusii*)
- brunlångöra (*Plecotus auritus*)
- tajgafladdermus (*Myotis brandtii*)
- mustaschfladdermus (*Myotis mystacinus*)
- vattenfladdermus (*Myotis daubentonii*)
- dammfladdermus (*Myotis dasycneme*)
- fransfladdermus (*Myotis nattereri*)
- större brunfladdermus (*Nyctalus noctula*)
- gråskimlig fladdermus (*Vespertilio murinus*)

Kräldjur

SLU bedömer att sandödlor inte finns i dessa miljöer och bör strykas från listan.

Fåglar

SLU gör bedömningen att så länge det bara handlar om att plocka ut de stormfälda träden i områden med en hög andel stormfälda träd, där skogen redan är ödelagd och de skogliga miljöerna försvunna är det inte många fågelarter som berörs (främst hackspettar, rödhake och gärdsmyg samt arter som trivs i risiga miljöer). När det gäller uttag av mindre volymer död ved i bestånd som har kvar sin skogliga karaktär är det lite svårare. SLU efterlyser därför ett förtydligande kring skillnaden mellan stormskadad skog och stormfälda träd.

SLU bedömer dock att det är störning av arter i kvarvarande omkringliggande skog som är det potentiellt största problemet. Det är otydligt om uttagen av stormfälda träd omfattas av anmälningsplikt till Skogsstyrelsen. Myndigheten ska då kunna hinna med att kontrollera befintliga information om artförekomster, vilket borde innebära att man kan föreskriva om hänsyn till fåglar som häckar i risbon och i

branter, samt hänsyn för att undvika störning för de arter som är aktuella. SLU efterlyser ett förtydligande kring detta.

SLU bedömer att följande fåglar kan strykas från listan:

- bläsand (*Mareca penelope*)
- brun glada (*Milvus migrans*)
- dvärgsparv (*Emberiza pusilla*)
- ortolansparv (*Emberiza hortulana*)
- stjärtand (*Anas acuta*)

Kärlväxter

Avseende kärlväxter ställer sig SLU frågande till arturvalet som är ganska ojämnt; pysslinglåsbräken och hällebräcka finns överhuvudtaget inte i skog inom det utpekade området. Men norna finns och bör fortsatt undantas; de kända förekomsterna är välavgränsade så de bör relativt lätt kunna undantas vid virkesuttag i närområdet.

För växternas del är den största riskfaktorn körsador och ris, mer än att man avlägsnar fallna stammar. Det framgår inte tydligt om det kommer göras någon skillnad mellan skyddad och oskyddad mark – SLU avstyrker att gå in i skyddade områden.

Rödlistade orkidéer som knärot och skogsfru kommer att missgynnas av att man tar ut virke och kör med skogsmaskiner jämfört med om virket hade fått ligga kvar.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår SLU att pysslinglåsbräken och hällebräcka stryks från artlistan, men att norna kvarstår. Sekundära effekter bedöms påverka ett antal rödlistade orkidéer negativt; bland annat skogsfru (*Epipogium aphyllum*), guckusko (*Cypripedium calceolus*) och knärot (*Goodyera repens*), för vilka hänsyn behöver tas. Det gäller även lappranunkel (*Coptidium lapponicum*) och sötgräs (*Cinna latifolia*).

Ryggradslösa djur - Musslor

SLU föreslår att tjockskalig målarmussla (*Unio crassus*) läggs till listan. Arten är mycket känslig för grumligt vatten, vilket ofta är en biverkan i samband med uttag av skog. Vid senaste EU-rapporteringen bedömdes arten ha dålig bevarandestatus och hänsyn till denna art behövs.

Ryggradslösa djur - Skalbaggar

SLU bedömer att enbart större barkplattbagge (*Pytho kolwensis*) som finns inom det aktuella området och den bör stå kvar på listan. Cinnoberbagge och rödhalsad brunbagge bedöms inte förekomma inom området och kan strykas.

Ryggradslösa djur - Fjärilar

SLU bedömer att utöver de två listade fjärilsarterna bör brun gräsfjäril (*Coenonympha hero*) läggas till. Precis som de två andra föreslagna fjärilsarter bedömdes den ha dålig bevarandestatus vid senaste EU-rapportering 2025 och områden i Dalarna hyser en stor del av populationen.

Yttrandet är en sammanställning av olika bidrag från 15 forskare och miljöanalytiker från institutionen för ekologi, institutionen för skoglig resurshushållning samt SLU Artdatabanken. Beslut om detta yttrande har fattats av rektor efter föredragning av utredaren Kristina Julin.

Maria Knutson Wedel

Kristina Julin